

Estetik Müdafaa: İbnülemin Mahmut Kemâl İnal'ın *Hüsn ü Aşk* Yorumu

İsmail Alperen BİÇER¹

Öz

Bu makale, İbnülemin Mahmut Kemâl İnal'ın 1898 yılında *Resimli Gazete*'de yayımlanan "Hüsn ü Aşk'a Dâir" başlıklı yazısını, klasik bir takriz metni olarak değil; geç Osmanlı döneminde klasik şiirin estetik meşruiyetini yeniden temellendirmeye yönelik bilinçli bir yorum müdahalesi olarak ele almaktadır. Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ı XVIII. yüzyıl Osmanlı estetik düşüncesinin zirve metinlerinden biri olmakla birlikte, Tanzimat'tan itibaren değişen edebî zevk ölçütleri doğrultusunda tartışmalı bir konuma yerleşmiştir. Bu bağlamda İbnülemin'in metni, yalnızca bir eser savunusu değil; modernleşme sürecinde geleneğin nasıl okunması gerektiğine dair normatif bir model önerisidir. Çalışma, İbnülemin'in yorum pratiğini hermenötik ve alımlama estetiği perspektiflerinden incelemekte; Hans-Georg Gadamer'in "etki tarihi" ve "ufukların kaynaşması" kavramları ile Wolfgang Iser'in okur merkezli yaklaşımından yararlanmaktadır. İnceleme sonucunda, İbnülemin'in anlamın tarihselliğine dikkat çeken hermenötik bir bilinç taşıdığı; ancak yorumu geleneğin sembolik ve tasavvufi ufkıyla sınırlandırarak normatif bir muhafazakârlık geliştirdiği ortaya konmaktadır. Sonuç olarak metin, geç Osmanlı entelektüel dünyasında modernlik ile gelenek arasındaki estetik gerilimi somutlaştıran teorik değeri yüksek bir müdahale olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, Şeyh Gâlib, *Hüsn ü Aşk*, alımlama estetiği, hermenötik, metin neşri.

An Aesthetic Defense of *Hüsn ü Aşk*: İbnülemin Mahmut Kemal İnal's Perspective

Abstract

This article examines İbnülemin Mahmut Kemâl İnal's 1898 essay "Hüsn ü Aşk'a Dâir," published in *Resimli Gazete*, not as a conventional panegyric but as a deliberate interpretive intervention aimed at re-establishing the aesthetic legitimacy of classical Ottoman poetry in the late Ottoman period. Although Şeyh Gâlib's *Hüsn ü Aşk* represents a pinnacle of eighteenth-century Ottoman aesthetic thought, it became increasingly contested within the shifting literary paradigms of the Tanzimat era. In this context, İbnülemin's text functions not merely as a defense of a single work but as a normative proposal concerning how tradition should be read under modern conditions. The study analyzes his interpretive practice through hermeneutics and reception aesthetics, drawing on Hans-Georg Gadamer's concepts of "effective history" and the "fusion of horizons," as well as Wolfgang Iser's reader-oriented theory. It argues that İbnülemin demonstrates a hermeneutic awareness of the historicity of meaning, yet restricts interpretation within the symbolic and Sufi framework of tradition, thereby articulating a form of normative conservatism. Ultimately, the essay is presented as a theoretically significant text that crystallizes the aesthetic tension between modernity and tradition in the late Ottoman intellectual sphere.

Keywords: Classical Turkish poetry, Şeyh Gâlib, *Hüsn ü Aşk*, reception aesthetics, hermeneutics, transcription.

¹ Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Dili, iabicer@ogu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2207-1083.

Giriş

Türk edebiyatı tarihinde bazı eserler, yalnızca üretildikleri dönemin estetik ve düşünce iklimini yansıtmakla kalmayıp sonraki yüzyıllarda değişen kültürel ve zihinsel şartlar içinde yeniden anlamlandırılarak geleneğin kurucu metinleri hâline gelir. Şeyh Gâlib'in 1797 yılında tamamladığı *Hüsn ü Aşk* da bu tür metinlerden biridir. Alegorik kurgusu, yoğun tasavvufi sembolizmi ve dile dair inceliğiyle klasik Türk şiirinin son büyük hamlesi olarak kabul edilen eser, yalnızca bir mesnevi değil; geleneğin kendi iç dinamikleri içinde ürettiği poetik bir bilinç beyanı niteliği de taşır. Şeyh Gâlib, bu eserle klasik şiirin imkânlarını en uç noktaya taşıırken aynı zamanda XVIII. yüzyıl sonu Osmanlı estetik düşüncesinin en rafine örneklerinden birini de ortaya koymuştur.²

Bununla birlikte *Hüsn ü Aşk*'ın tarihî serüveni, sadece estetik üstünlüğünün doğal sonucu olarak gelişmemiştir. Eserin erken dönemde alımlanışı, büyük ölçüde Mevlevî çevreler ve entelektüel muhitlerle sınırlı kalmış; alegorik yapısı ve sembolik dili, geniş okur kitlelerine erişimi zorlaştırmıştır. XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Tanzimat'la birlikte şekillenen yeni edebiyat anlayışı ise klasik şiiri sistematik bir eleştiri konusu hâline getirmiştir. Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi isimlerin divan şiirini toplumsal gerçeklikten kopuk ve yapay bir gelenek olarak değerlendirmeleri, sembolik yoğunluğu yüksek metinlerin 'anlaşılmazlık' ithamıyla karşı karşıya kalmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda *Hüsn ü Aşk*, estetik bir metin olmasının yanı sıra modernleşme sürecinde değişen edebî zevk ölçütlerinin sınandığı bir örnek hâline gelmiştir.

Servet-i Fünûn döneminde klasik şiir, çoğu zaman tarihsel olarak kapanmış bir estetik evre şeklinde değerlendirilmiş; Şeyh Gâlib'in bireysel dehası teslim edilse dahi eser, genel olarak mazmunlara dayalı kapalı bir anlatımın son temsilcisi olarak görülmüştür. Ancak II. Meşrutiyet sonrasında milliyetçi ve kültürel sürekliliği savunan eğilimlerin güçlenmesiyle birlikte klasik

² Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk* üzerine literatür oldukça geniş ve çok katmanlıdır. Eser, öncelikle alegorik yapısı ve tasavvufi sembolizmi bağlamında değerlendirilmiş; kahramanların ontolojik karşılıkları, seyr ü sülûk şeması, vahdet-i vücûd düşüncesiyle ilişkisi ve sembolik mekân örgüsü etrafında yoğun yorumlara konu olmuştur. Bu çerçevede yapılan çalışmalar, metni büyük ölçüde tasavvufi alegori geleneği içinde konumlandırarak Hüsn ve Aşk figürlerini insan-ı kâmil anlayışı, nefis terbiyesi ve hakikat yolculuğu ekseninde çözümlemiştir. Bunun yanı sıra modern anlatı kuramları çerçevesinde gerçekleştirilen yapısalçı çözümlemeler de dikkat çekicidir. Özellikle Vladimir Propp'un anlatı fonksiyonları esas alınarak yapılan incelemelerde, *Hüsn ü Aşk*'ın yalnızca sembolik değil, aynı zamanda sistematik bir anlatı iskeletine sahip olduğu; çift kahramanlı aşk mesnevilerinin belirli sabit işlevler etrafında kurulduğu ileri sürülmüştür. Bu tür çalışmalar, eserin klasik mesnevi geleneği içindeki yerini yalnızca tematik değil, yapısal bir bütünlük bakımından da değerlendirme imkânı sunmuştur. Metnin neşir tarihi de müstakil araştırmalara konu olmuştur. Yazılış sürecinden ilk basımlarına, taş baskı nüshalardan ilmi neşirlere uzanan süreç, eserin yalnızca edebî değil kültürel bir dolaşım nesnesi olarak da incelendiğini göstermektedir. Özellikle XIX. yüzyıl sonu ve XX. yüzyıl başında yapılan baskılar, metnin modernleşme sürecinde yeniden dolaşıma sokulması ve farklı okuma toplulukları tarafından sahiplenilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bibliyografik çalışmalar ise Şeyh Gâlib üzerine yapılan araştırmaların tarihsel seyrini ortaya koymuş; tezler, makaleler, ilmi neşirler ve metin şerhleri sistematik biçimde tasnif edilmiştir. Bu çalışmalar, Gâlib'in klasik Türk şiiri içindeki konumunun zaman içinde nasıl yeniden üretildiğini ve farklı dönemlerde hangi yönlerinin öne çıkarıldığını göstermesi bakımından değerlidir. Modern yorumlarda ise *Hüsn ü Aşk*, yalnızca tasavvufi bir alegori olarak değil, poetik bir manifesto, estetik bir kırılma anı ve klasik şiirin kendi içinden ürettiği yenilikçi bir hamle olarak ele alınmıştır. Eserin dilsel yoğunluğu, imge örgüsü, soyutlama derecesi ve klasik mazmun sistemini dönüştürme biçimi üzerinde durulmuş; metnin hem gelenekle süreklilik hem de yenilik ilişkisi tartışılmıştır. Ayrıca alımlama estetiği, kültürel bellek ve modernleşme bağlamında yapılan değerlendirmeler, eserin her dönemde yeniden yorumlanan dinamik bir metin olduğunu göstermiştir. Bütün bu zengin literatüre rağmen, söz konusu çalışmaların büyük çoğunluğu doğrudan Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk*'ı merkeze almakta; eserin estetik, tasavvufi veya yapısal özelliklerini incelemektedir. Bu çalışma ise literatürde yerleşik olan bu perspektifleri genişletmeyi değil, İbnülemin Mahmut Kemal'in söz konusu eseri nasıl okuduğunu ve konumlandığını incelemeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla burada Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk* üzerine mevcut araştırmaların ayrıntılı bir dökümü sunulmamış; yalnızca tartışmanın genel çerçevesini göstermekle yetinilmiştir. Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk* hakkında daha geniş bilgi için bk. (Açıl, 2009; Açıl, 2023; Enginün, 2000; Gözitok, 2020; Gözitok, 2025; Gündoğdu, 2011; İnce, 2018; Holbrook, 2017; Kılıçarslan, 2021; Tülücü, 2011; Yalap & Akay, 2024).

edebiyat mirasına yönelik yaklaşım belirgin biçimde değişmeye başlamıştır. Bilhassa Mehmet Akif Ersoy ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimler, klasik şiirle eleştirel fakat üretken bir ilişki kurarak geleneği bütünüyle reddetmek yerine yeniden yorumlama yoluna gitmişlerdir. Böylece *Hüsn ü Aşk*, tasavvufî bir metin olmanın ötesinde yüksek estetik bilinç ve biçimsel ustalığın zirve örneklerinden biri olarak yeniden değerlendirilmiştir.

İbnülemin Mahmut Kemâl İnal, bu yeniden değerlendirme sürecinde önemli bir rol üstlenmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan kültürel sürekliliğin bilinçli bir taşıyıcısı olan İbnülemin, klasik edebiyatı yalnızca nostaljik bir miras olarak değil, yaşayan ve korunması gereken bir estetik ve kültürel yapı olarak ele almıştır. Onun 1898 yılında *Resimli Gazete*'de yayımlanan "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*" başlıklı yazısı, bu yaklaşımın somut bir tezahürüdür. İlk bakışta Şeyh Gâlib'i metheden bir takriz izlenimi verse de metin, dikkatli bir okumada klasik şiirin modernleşme sürecindeki konumunu yeniden tanımlayan müdahaleci bir yorum metni olarak öne çıkar.

İbnülemin'in yazısı, *Hüsn ü Aşk*'ı tarihin bir bakiyesi ya da tamamlanmış bir estetik evreye ait 'geçmiş' bir eser olarak değil, bilakis her çağda yeniden anlam üretebilen canlı bir yapı olarak ele alır. Bu tavır, klasik metinleri müzeleştiren ve onları yalnızca tarihî değerleriyle sınırlayan yaklaşımlara açık bir itiraz niteliğindedir. Yazının polemikçi tonu da bu bağlamda anlam kazanır: İbnülemin, eseri sembolik yoğunluğu nedeniyle anlaşılmasın bulan ya da onu salt tasavvufî bir metin olarak indirgemeci biçimde yorumlayan yaklaşımları estetik yetersizlik ve kültürel kopuşla ilişkilendirir, dahası itham eder. Ona göre sorun, metnin kendisinde değil, onu okuyacak tarihsel ve kültürel bilinçten yoksun alımlama biçimlerindedir.

Bu yönüyle "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*", yalnızca bir şairi ve eserini yüceltme amacı taşıyan bir metin değil; klasik şiirin meşruiyetini yeniden tesis etmeye yönelik bilinçli bir kültürel savunma girişimidir. İbnülemin'in Şeyh Gâlib'i "mürşid-i irfan-penâh" olarak nitelemesi ve onun edebiyatını "hânkâh" metaforu üzerinden tanımlaması, edebî değeri estetik ölçütlerle kısıtlamayan; onu kültürel süreklilik ve manevî derinlik ile birlikte düşünen bütüncül bir anlayışın göstergesidir. Ne var ki hem İbnülemin hem de Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk* üzerine literatür oldukça zengin olmasına rağmen İbnülemin'in bu metni, ya görülmemiş ya da tali bir kaynak olarak değerlendirilmiş; yazının içerdiği teorik ve yorumlayıcı boyut yeterince incelenmemiştir. Oysa söz konusu metin, klasik şiiri savunmanın ötesinde onun nasıl okunması gerektiğine dair bir model önermektedir. Bu model, hem modern edebî zevke yönelik eleştirel bir tavır içerir hem de geleneğin sembolik dilini koruma ve yeniden etkin kılma amacı taşır.

Bu makale, "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*" metnini bu bağlamda ele alarak İbnülemin'in yorum pratiğini hermenötik ve alımlama estetiği perspektiflerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Şeyh Gâlib ve *Hüsn ü Aşk*, burada doğrudan analiz nesnesi olmaktan ziyade İbnülemin'in estetik ve kültürel konumlanışını görünür kılan bir bağlam işlevi görmektedir. Böylece makale, Osmanlı'nın son döneminde klasik edebiyatın modernleşme süreci karşısında nasıl savunulduğunu ve yeniden anlamlandırıldığını, belirli bir yorum modeli üzerinden analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede *Hüsn ü Aşk*, yalnızca edebiyat tarihinin seçkin bir metni değil; geleneğin sürekliliği, kültürel otoritenin temellendirilmesi ve anlamın tarihselliği gibi meselelerin düğümlendiği teorik bir odak noktası olarak değerlendirilmektedir.

Hermenötik ve Alımlama Estetiği Bağlamında İbnülemin'in Okuma Pratiği

Daha önce de ifade edildiği gibi bu çalışma, İbnülemin Mahmut Kemâl'in "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*" başlıklı yazısını klasik bir takriz yahut dönemsel bir takdir metni olarak değil, belirli bir okuma pratiğini ve yorum anlayışını ortaya koyan teorik bir metin olarak ele almaktadır. Makalenin temel amacı, söz konusu yazıyı günümüz harflerine aktarmanın yanı sıra metni, içerik açısından çözümleyerek İbnülemin'in edebiyat, estetik ve kültür anlayışını dikkatlere sunmaktır. Çalışmanın yöntemi, hermenötik yaklaşım ile alımlama estetiğini birlikte kullanan bütüncül bir kuramsal zemine dayanmaktadır. İbnülemin'in yazısı, anlamın metinde hazır ve sabit bir öz olarak bulunmadığı; aksine okur, tarihsel bilinç ve kültürel bağlam aracılığıyla kurulduğu varsayımına dayanır. Nitekim o, *Hüsn ü Aşk*'ın yanlış anlaşılmasını metnin kapalılığıyla değil, onu

okuyan zihnin estetik ve kültürel donanım eksikliğiyle ilişkilendirir. Kuşkusuz bu yaklaşım, felsefi hermenötiğin temel önermeleriyle doğrudan ilişkilidir.

Hans-Georg Gadamer'in *Truth and Method* (2004: 300) adlı kitabında geliştirdiği temel tez, anlamanın teknik bir yöntem uygulaması değil, tarihsel bir "etki olayı" olduğudur. Gadamer'e göre "anlama, başlı başına bir etki tarihi olayıdır." Bu ifade, her yorumun belirli bir tarihsel bilinç içinde, gelenekle kurulan ilişki aracılığıyla gerçekleştiğini vurgular. İbnülemin'in *Hüsn ü Aşk* yorumunda da benzer bir tarihsel duyarlılık görülür. Ona göre metnin sembolik dili, tasavvufi referansları ve estetik normları hesaba katılmadan kavranamaz, modern okurun klasik metni kendi çağının kavramlarıyla yargılaması ise anlamı çarpıtan bir indirgeme üretir. Bu noktada özellikle mesnevide geçen "Sânî-i Hudâ" terkibi etrafında gelişen polemik, İbnülemin'in yorum anlayışını açığa çıkaran belirleyici bir örnektir. Terkibin kelime düzeyinde/literal ve bağlamdan kopuk biçimde değerlendirilmesini "cehâletten inbiâs" eden bir tutum olarak nitelemesi, anlamın tarihsel bağlamdan soyutlanamayacağı düşüncesine dayanır. Bu tavır, Gadamer'in "önyargı" kavramıyla birlikte düşünüldüğünde daha belirgin ve anlaşılır hâle gelir. Gadamer'e göre (2004: 277) modern bilinç, önyargıyı bütünüyle olumsuz bir kategori olarak görme eğilimindedir; oysa her anlama, belirli tarihsel ön kabullerle mümkündür. İbnülemin'in eleştirisi, modern okurun kendi konumunu mutlaklaştırmasına yöneliktir. Başka bir ifadeyle modern okur, metnin ait olduğu geleneğin anlam ufkunu devre dışı bıraktığında kendi önyargılarını farkında olmadan evrenselleştirmektedir.

Bu yaklaşım, anlamın kapalı bir öz değil, gelenek içinde dolaşan ve tarihsel süreklilik içinde yeniden kurulan bir yapı olduğu fikrini destekler. İbnülemin'in "tekrar tekrar mütâlaa olundukça ihtivâ ettiği dekâyık-ı edebîyye, hakâyık-ı hikemiyye ayân olur" ifadesi, anlamın tek seferde tüketilemeyen, zamana yayılan bir idrak süreci gerektirdiğini gösterir. Bu yönüyle onun metni, anlamayı dinamik ve tarihsel bir olay olarak kavrayan hermenötik perspektifle örtüşür.

Bununla birlikte İbnülemin'in yaklaşımının Gadamerci hermenötiğin tüm boyutlarıyla örtüştüğü de söylenemez. Şu sebeple: Gadamer'in "ufukların kaynaşması" kavramı, yorum sürecinde metnin tarihsel ufkı ile yorumcunun ufkunun karşılıklı etkileşim içinde yeni bir anlam alanı oluşturduğunu ifade eder. Bu modelde yorum, diyalojik bir süreçtir; ne metnin geçmişteki anlamına indirgenir ne de yalnızca bugünkü bakış açısına teslim edilir (Tatar, 2001: 293-294). İbnülemin'in metninde ise bu diyalojik eşitlik sınırlıdır. O, modern okuru metnin ufkuna davet eder ancak modern ufkun meşruiyetini tartışmaya açmaz. Yanlış okuma biçimleri "mu'teriz-i gâfil" gibi ifadelerle dışlanır. Şüphesiz bu durum, yorum çoğulluğuna açık bir hermenötik modelden ziyade geleneğin üstünlüğünü varsayan normatif bir tutuma işaret eder.

Bu noktada da alımlama estetiği devreye girer. Hans Robert Jauss'un "beklenti ufkı" kavramı, edebî metnin her dönemde farklı tarihsel koşullar içinde yeniden anlam kazandığını ileri sürer (Thiselton, 2006: 293; Moran, 1994: 225-226; Kavalcı, 2017: 61). İbnülemin de *Hüsn ü Aşk*'ın yanlış anlaşılmasını okurun estetik birikimi ve kültürel belleğiyle ilişkilendirerek anlamın tarihsel koşullara bağlı olduğunu kabul eder. Ancak Jauss için yorum çoğulluğu tarihsel bir zorunluluk ve meşru bir çeşitlilik iken İbnülemin için bu çoğulluk belirli sınırlar içinde anlamlıdır. Geleneğin sembolik ve tasavvufi çerçevesi dışına çıkan okumalar, tarihsel dönüşümün doğal sonucu değil, kültürel bir zayıflamanın göstergesi olarak değerlendirilir.

Anlaşıyor ki İbnülemin'in okuma modeli, iki katmanlı bir yapı sergiler. Bu model, bir yandan anlamın tarihsel koşullanmışlığını kabul eden, bağlamı ve kültürel sürekliliği vurgulayan bir hermenötik bilinç taşır; öte yandan doğru yorumun geleneğin içsel mantığına sadık kalması gerektiğini savunan bir muhafazakârlık içerir. Bu nedenle İbnülemin'in yaklaşımını yalnızca muhafazakâr ya da yalnızca hermenötik olarak tanımlamak indirgemeci olur. Onun tavrı, modern hermenötik sezgi ile klasik geleneğin önceliğini esas alan bir yorum stratejisinin kesişim noktasında yer alır. Bu noktada kullanılan kavramsal çerçevenin metodolojik statüsünü kısaca açıklamak gerekir: Metinde İbnülemin'de bir "hermenötik bilinç" bulunduğu ilişkin tespit, söz konusu kavramların tarihsel olarak doğrudan bir etki ilişkisi içinde bulunduğunu ileri sürmek anlamına gelmez. Aksine burada "hermenötik" terimi, İbnülemin'in metinle ve gelenekle kurduğu ilişkiyi çözümlemeyi kolaylaştıran analitik bir kategori olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla yapılan okuma, İbnülemin'i modern hermenötik düşüncenin kavramsal dünyasına

yerleştirmeyi değil; onun yorum pratiğinde gözlemlenebilen bazı eğilimleri çağdaş kuramsal araçlar yardımıyla görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu metodolojik tercihin hedefi, anakronizm riskini azaltmayı ve kullanılan kuramsal çerçevenin tarihsel bir iddiadan ziyade analitik bir işlev taşıdığını ortaya koymaya çalışmaktır.

“Hüsn ü Aşk’a Dâir”: Estetik, Ahlaki ve Kültürel Bir Okuma

İbnülemin Mahmut Kemâl İnal’ın 21 Şubat 1898 tarihinde *Resimli Gazete*’nin 63. sayısında yayımlanan “Hüsn ü Aşk’a Dâir” başlıklı yazısı, biçim bakımından takriz geleneğine yaslanmakla birlikte içerik düzeyinde bu sınırları aşan, estetik, ahlâkî ve kültürel boyutları iç içe geçiren bir yorum metni niteliğindedir. Gazetede İbnülemin’in “efâzıl-ı şübbândan” şeklinde takdim edilmesi, metnin yalnızca bir edebî takdir yazısı değil; genç fakat iddialı bir entelektüel öznenin klasik şiirin statüsüne ilişkin bilinçli bir müdahalesi olarak kabul edildiğini gösterir. Bu yönüyle yazı, geç Osmanlı kültürel atmosferinde klasik edebiyatın anlamı ve meşruiyeti etrafında süren tartışmalara doğrudan katılan polemikçi fakat teorik bir metin olarak okunabilir.

İbnülemin’in metni, *Hüsn ü Aşk*’ı tekil ve sabit bir anlam yapısına indirgenemeyecek derecede çok boyutlu bir eser olarak ele alır. Onun “tekrar tekrar mütâlaa olundukça ihtivâ ettiği dekâyık-ı edebîyye, hakâyık-ı hikemîyye ayân olur” ifadesi, estetik anlamın bir defada tüketilemeyeceğini, bilakis zamana yayılan bir idrak süreci içinde açıldığını ortaya koyar. Bu yaklaşım, hermenötik düşüncenin anlamayı statik bir içerik çözümlemesi değil, tarihsel ve zamansal bir olay olarak kavrayan perspektifiyle önemli bir paralellik taşır. Hans-Georg Gadamer’in (2004: 300-307) anlamayı bir “etki tarihi olayı” olarak tanımlaması metnin anlamının her okumada yeniden kurulduğunu vurgular. İbnülemin’de de anlam, yüzeysel ve literal bir çözümleme ile elde edilebilecek hazır bir öz değil; metnin sembolik derinliğine nüfuz etmeyi gerektiren bir tecrübedir. Bununla birlikte burada belirgin bir vurgu farkı vardır: Gadamer’de anlam, yorumcunun ufku ile metnin tarihsel ufkunun diyalojik etkileşimi sonucunda oluşurken; İbnülemin’de süreç daha çok okurun kendi konumunu geri çekerek metnin anlam ufkuna intibak etmesi şeklinde tasarlanır. Okurdan beklenen, kendi çağının ölçütlerini metne uygulamak değil; metnin ait olduğu kültürel ve tasavvufi evrene dâhil olmaktır.

Metinde Şeyh Gâlib’in dili “lahûtî edâ”larla yüklü bir ifade dünyası olarak tasvir edilir. Bu nitelendirme, estetik değerin yalnızca biçimsel ustalıkta değil, sembolik ve metafizik derinlikte temellendirildiğini gösterir. İbnülemin’e göre *Hüsn ü Aşk*, kelime düzeyinde çözümlenebilecek bir metin değildir; sembolik anlatımın çağrışıma dayalı katmanları, ancak belirli bir kültürel ve estetik terbiyeye sahip bir okur tarafından kavranabilir. Bu noktada Wolfgang Iser’in metnin anlamını okur etkinliği üzerinden düşünen yaklaşımıyla örtüşen bir yön belirir. Iser, edebî metnin anlamının metin ile okur arasındaki etkileşimde oluştuğunu ve metnin “boşluklar” barındırarak okuru etkin bir tamamlayıcı konuma yerleştirdiğini belirtir (Moran, 1994: 220-221). İbnülemin’in tekrar okuma vurgusu, metnin bu boşluklarını doldurabilecek zihinsel ve ruhsal yetkinliğe sahip bir okur tipini varsayar. Ancak burada da bir sınır çizilir: Her okur değil, estetik ve kültürel bakımdan yetkin okur anlamın hakiki katmanlarına ulaşabilir. Bu durum, onun yorum modelinin hem hermenötik bir sezgi içerdiğini hem de normatif bir okur tasavvuru barındırdığını gösterir.

İbnülemin’in estetik anlayışı, ahlaki boyuttan bağımsız değildir. Onun metninde şiir, yalnızca güzelliğin üretimi değil; insan ruhunu incelten ve ahlaki olgunlaşmayı mümkün kılan bir terbiyedir. Şiirin “edeb-âmûz-ı beşer” oluşuna yapılan vurgu, edebiyatı insanın kemale erme sürecinin asli unsurlarından biri olarak görülür. Bu yaklaşım, estetik deneyim ile ahlaki bilinç arasında dolaylı bir ilişki kuran Kantçı perspektifle karşılaştırılabilir. Kant (2006: 133) estetik yargının doğrudan ahlâkî bir içerik taşımadığını, fakat güzellik tecrübesinin insanı özgürlük ve ahlâk fikrine hazırladığını ileri sürer. İbnülemin’de ise bu bağ daha güçlüdür: Estetik tecrübe, ahlâkî dönüşümün içkin zemini hâline gelir. Ancak bu dönüşüm didaktik bir vaaz yoluyla değil, sembolik anlatımın estetik etkisiyle gerçekleşir. Böylece estetik ile ahlâk arasındaki ilişki, dışsal bir faydacılık değil; içsel bir bütünlük üzerinden kurulmuş olur. Bu tavır, Tanzimat ve Servet-i Fünûn çevrelerinde belirginleşen “sanat için sanat” anlayışına da örtük fakat güçlü bir eleştiri

niteliği taşır; zira İbnülemin için estetik, kültürel ve ahlaki bağlamdan koparıldığında eksik kavranmış olur.

Metnin en yoğun polemik alanı, hiç şüphesiz *Hüsn ü Aşk*'ta geçen "Sânî-i Hudâ" terkibi etrafında şekillenir. İbnülemin, bu ifadenin literal ve bağlamından kopuk biçimde yorumlanmasını sert bir üslupla eleştirir ve bu tür yaklaşımları "cehâletten inbiâs" eden tutumlar olarak niteler. Bu müdahale, yalnızca belirli bir kelimenin savunusu değil; sembolik dil ile literal okuma biçimi arasındaki epistemolojik ayrımın açık bir ifadesidir. Tasavvufî ve edebî metinlerin sembolik bir dil üzerinden anlam ürettiğini savunan İbnülemin, bu dilin kavranabilmesi için kültürel hafıza ve tarihsel bilinç gerekliliğini vurgular. Hans Robert Jauss'un "beklenti ufku" kavramı, metnin anlamının okurun tarihsel konumuyla ilişkili olarak şekillendiğini ortaya koyar (Thiselton, 2006: 293; Kavalcı, 2017: 61). İbnülemin de modern okurun klasik metni kendi çağının kavramlarıyla yargılamasının anlamı çarpıttığını ima eder ancak Jauss'tan farklı olarak bu durumu tarihsel çeşitliliğin doğal sonucu değil, kültürel kopuşun göstergesi olarak değerlendirir. Dolayısıyla onun eleştirisi, hermenötik bir duyarlılık ile kültürel savunuyu aynı anda içerir.

İbnülemin'in Şeyh Gâlib'i "hânkâh-ı edebin mürşid-i irfân-penâhı" olarak nitelemesi, estetik otoriteyi bireysel yaratıcılıktan ziyade kültürel ve manevî süreklilik içinde konumlandığını gösterir. Bu metaforik çerçevede şair, yalnızca söz ustası değil; bir irfan zincirinin halkasıdır. Edebiyat, bireysel ifade alanı olmaktan çok, kuşaklar boyunca aktarılan sembolik ve ahlaki birikimin tezahürüdür. Bu yaklaşım, modern bireyci estetik anlayıştan ayrılır ve geleneğe öncelik tanır. Ancak burada hermenötik bir gerilim de ortaya çıkar: Gadamer'in "ufukların kaynaşması" modelinde gelenek, yorum sürecinde mutlak otorite değil, diyalogun bir tarafıdır (Tatar, 2001: 293-294). İbnülemin'de ise modern ufkun meşruiyeti sınırlı kabul edilir; doğru yorumun ölçütü geleneğin içsel mantığıdır. Bu durum, onun yaklaşımını tam anlamıyla çoğulcu bir hermenötikten ayırarak normatif bir muhafazakârlığa yaklaştırır.

Bütün bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*", klasik şiirin estetik savunusunu aşan, anlamın tarihsel koşulluluğu ve kültürel sürekliliği üzerine bilinçli bir düşünce metni olarak tebarüz eder. İbnülemin'in yorumu, hermenötik sezgi ile geleneğin normatif tahkimi arasında bir ara konumda yer alır. O, anlamın tarihsel bağlama bağlı olduğunu kabul eder fakat yorum çoğulluğunu sınırsız bir açıklık olarak değil, geleneğin belirlediği sınırlar içinde meşru görür. Bu yönüyle metin, geç Osmanlı entelektüel dünyasında modernlik ile kültürel hafıza arasındaki gerilimi somutlaştıran örneklerden biridir. Estetik, ahlak ve kültür burada birbirinden ayrılmış kategoriler değil; aynı yorum modelinin birbirini tamamlayan boyutlarıdır. "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*", tam da bu bütüncül yapısı sayesinde klasik şiirin modern bağlamdaki konumunu tartışmaya açan teorik değeri yüksek bir metin olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Bu makale, İbnülemin Mahmut Kemâl'in "*Hüsn ü Aşk'a Dâir*" başlıklı metninin yüzeysel bir takriz ya da duygusal bir klasik şiir savunusu olmadığını; modernleşme sürecinde geleneğin estetik meşruiyetini yeniden temellendirmeye yönelik bilinçli bir yorum müdahalesi olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. İbnülemin, *Hüsn ü Aşk*'ı tarihsel olarak tamamlanmış bir estetik evrenin kalıntısı değil, her dönemde yeniden anlam üretebilen canlı bir yapı olarak değerlendirir. Ancak bu canlılık, sınırsız yorum çoğulluğuna değil, geleneğin sembolik ve tasavvufî ufkuna bağlıdır.

Metnin analizi, İbnülemin'in yorum modelinin hermenötik bir bilinç içerdiğini göstermektedir. Anlamın tarihsel bağlamdan koparılamayacağını, metnin ait olduğu kültürel ufuk hesaba katılmadan kavranamayacağını savunması, modern hermenötiğin temel önermeleriyle paralellik taşır. Özellikle literalist ve anakronik okumalara yönelttiği eleştiriler, anlamın bağlamsal ve tarihsel koşulluluğunu vurgulayan bir yaklaşımın göstergesidir. Bununla birlikte İbnülemin'in modeli, Gadameri anlamda eşitlikçi ve diyalojik bir kaynaşma önermez. Modern okurun ufkı, metinle müzakere eden bir bilinç olarak değil; geleneğin içsel mantığı karşısında tashih edilmesi gereken bir konum olarak tasavvur edilir. Bu durum, İbnülemin'in

hermenötik sezgisini muhafazakârlıkla sınırlandırır. Dolayısıyla İbnülemin'in yaklaşımı tek boyutlu bir kategoriye indirgenemez. O, anlamın tarihsel oluşunu kabul eder fakat yorum çoğulluğunu geleneğin belirlediği sınırlar içinde meşru görür. Hermenötik duyarlılık ile gelenek arasındaki bu gerilim, metnin temel karakterini oluşturur. İbnülemin, klasik şiiri yalnızca estetik bir başarı olarak değil, kültürel hafızanın ve manevî sürekliliğin taşıyıcısı olarak düşünür. Estetik, ahlak ve kültür onun metninde birbirinden ayrılmış alanlar değil; aynı bütünün tamamlayıcı boyutlarıdır. Bu çerçevede *Hüsn ü Aşk*, poetik ustalığın ötesinde bir irfan geleneğinin simgesel merkezi hâline gelir.

METİN

[749] Efâzıl-ı şübbândan İbnülemin izzetlü Mahmud Kemâl Beyefendi tarafından ihdâ buyurulmuştur.

- Hüsn ü Aşk'a Dâir -

Hânkâh-ı edebin mürşid-i irfân-penâhı olan (Şeyh Gâlib) merhûm, şuarâ-yı Osmâniyye arasında müşârun bi'l-benân bir dâhî-i kemâlât-unvândır.

İn dem ki zi şâirî eser nîst
Sultân-ı sühan menem dîger nîst

Fahriyye-i şâirânesiyle bi-hakkın nağme-sâz-ı mübâhat olan o zât-ı büzürgvâr, gülzâr-ı edebin andelîbi, cihân-ı kemâlin en büyük merd-i lebîbidir. Ravveha'llâhu rûhahu.

“Hüsn ü Aşk”ı âsâr-ı muhallede-i milliyemizin ser-levha-i iftîhârdır ki inkılâb-ı rûzgâr, letâfet ü tarâvetine îsal-i dest-i hasâr edemez.

Tarz-ı selefe tekaddüm etdim
Bir başka lûgat tekellüm etdim

Zann-etme ki şöyle böyle bir söz
Gel sen dahi söyle böyle bir söz

Engüşt-i hatâ uzatma öyle
Beş beytine bir nazîre söyle

Merd ana denir ki açâ nev râh
Erbâb-ı vukûfi ede âgâh

Ân kes ki zi şehir-i âşinâyîst
Dâned ki metâ'-ı mâ kocâyîst

Bir hüsn-i mücerredin vech-i dil-pezirine medd-i nazar-ı im'ân edildikçe kemâl-i cemâli bir kat daha incilâ edeceği gibi nice lâhûtî edâ şîvelerle zînet-yâb olan o eser-i bedâyi-perverde tekrâr tekrâr mütâlâa olundukça ihtivâ ettiği dekâyık-ı edebiyye, hakâyık-ı hikemiyye ayân olur.

Binâenaleyh dem-i seherin kulûb-ı uşşâka bahsettiği tesîr-i ruhânî kadar neşve-perver, bir şâhid-i behiştî-muntazırın nigâh-ı mahmûrânesi kadar vecd-âver olan matla'-ı nûr-ı belâgate rûh-ı Fuzûlî de sitâyîş-hân olur.

Bir vakit o eser-i îcaz-ı pîrâyeye “mecnûa-yı edebiyye” demekten ziyâde “tasavvuf kitabı” nâmı vermek münâsib olacağı mevki-i bahse konu.

Lâkin bu mütâlaa-i müntekidâne başka bir nokta-i nazardan serd edildiği için eserin kıymetine hâlel vermez.

Tasavvuf –ki tasfiye-i rûh, tezkiye-i vicdân için bir tarîk-i hastır- (Hüsn ü Aşk)ın bu nâm ile tavsîfi –tasavvuf gibi bir mebhas-ı gâmizi lisân-ı edeble tebliğ ettiğini ve binâberîn gencîne-i edeb ve hikmet olduğunu - söylemek demektir.

Zaten edebiyât –ki edeb-âmûz-ı beşerdir- tehzîb-i ahlâk, tenvîr-i efkâr gibi mebnâ-yı metîn-i insâniyet olan birçok meâlînin tecelligâhıdır. Bu hâlde o eser-i güzîne tasavvuf ve edebiyât isimlerinden hangisini tesmiye etsek –edebiyâtın mühezzeb-i ahlâk addolunmasına nazaran- yine netice birdir.

Diyelim ki (Hüsn ü Aşk) bir tasavvuf kitabıdır, tasfiye-i rûha hizmet eder. Yahut diyelim ki bir mecmû'a-i edebiyedir, tehzib-i ahlâka yardım eder. Şu kıyâs-ı sakîm ise müstakîmini göstermekde müntesibîn-i³ edeb bittabi muhtârdır.

Çün evvel-i mâ halakdır ol nûr
Sânî-i Hudâ desem de ma'zûr

beyt-i ceyyidi ki (Hüsn ü Aşk)ın cümle-i muhteviyâtındandır.

“Levlâk” ile zât-ı pâki mevsûf
Kur'ân'a sıfâtı zarf u mazrûf

Kur'ân o Resûl'ı kıldı tavsif
Ahlâk-ı azîmin etdi ta'rîf

Birdir dedi âşnâ-yı vahdet
Mevc-i ahadiyyet Ahmediyyet

Âyîne-i vahdet-i ilâhî
Mir'ât-ı vücûdudur kemâhî

ebiyât-ı âliyyesi gibi hakîkat-ı Muhammediyyeden bir lem'adır.

Geçenlerde hücre-i fakirâneme gelen bir müte'allim-i edeb (Sânî-i Hudâ) terkîbine hâşâ (Hüdâ-yı sâni) manâsını tevcîh ve Abdülhakîm Siyalkûtî (Hâşiye-i Hayâlî) dîbâcesinde zamânın hükümdârı hakkında istimâl ettiği “ilâh mecâzî” tabîrine teşbîh ile (sânî-i Hudâ) ibâresi her ne kadar latîf ise de teaddüd-i hâlîki îhâm edeceğinden kabûlü mucâz olamayacağını dermiyân etmişti.

[750] “Sânî-i Hudâ” ile “Hüdâ-yı sâni” arasındaki fark, hazret-i şeyh ile müte'allim-i mu'teriz beynindeki tefavüddüden bittabi daha büyük olduğu için isbât-ı hakîkate, tezyîf-i mu'terize ihtiyâç yoktur.

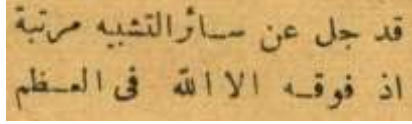
“Vemâerselnâke ...” ve “Levlâke ...” hitâb-ı müstetâbıyla celâlet-i kadr ve şâni-i 'ilâ buyurulan bir nebî-i bî-nazîr hakkında irâd olunan (Sânî-i Hudâ) terkîbine ilişmek bundan garîb garîb manâlar çıkarmak cehâletten inbiâs eyler. O cehâlet ki ma'âzallâh insânı reh-rev-i girdâb-ı dalâl eder.

³ “müntesibîn-i edeb” olarak okuyup ‘edebiyata ilgi duyanlar’ yahut ‘edebiyatı meslek edinenler’ şeklinde anlamlandırdığımız bu terkip, Osmanlıca metinde “müntebisin” şeklinde okumaya müsaittir. Ancak bu okumanın yanlış olduğunu, yanlışlığın da matbaadan kaynaklandığını düşünüyoruz. [y.n.]

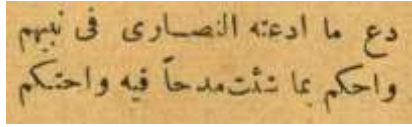
(Sânî-i Hudâ) terkîbinin en belîğ tefsîri “zât-ı vâcib gibi yok zâtına mânend u halef” mısra-ı bî-nazîridir.

O mu’teriz-i gâfil tedkîk-i âsâr-ı efâzıl etmiş olsaydı medh-i seyyidü’l-kevneynde daha gâmiz, daha muacciz tabîrât görür de (Sânî-i Hudâ) ibâresine karşı nâ-be-mehal kıl ü kâl etmezdi, bir reh-i nâ-refteye gitmezdi.

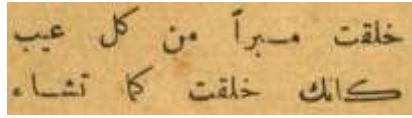
En ziyâde takdîr ettiğim nu’ût-ı celîleden hâtır-ı hakîrâneme gelenler şunlardır:

Kad celle ‘an sâ’iri’t-teşbîhi mertebeten
İz fevkahû illâllâhu fi’l-’izami⁴

Da’ mâ’dde’at-hun-nasârâ fî nebiyyihimi
Vahkum bi-mâ şî’te medhan fihi vahtekimi⁵

Hulikte müberraen min külli aybin
Keenneke kad hulikte kemâ teşâu⁶

Âyine-i imkân olalı hüsn ü cemâlin
Nakş olmadı âyine-i imkâna misâlin

Cemâli nûr-ı vechullah için burhân-ı evveldir
Makâli her dil-i âgâh için Kur’ân-ı sâîndir

Hâdim-i şîrk olan diyânetime
Ederim bin yemin şu da’vâda

Sana da bir nazîr olur derdim
İki Allâh olaydı dünyâda

Etik Beyan

“Estetik Müdafaa: İbnülemin Mahmut Kemâl İnal’ın Hüsn ü Aşk Yorumu” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde

⁴ O bütün benzetme derecelerinden daha yücedir, çünkü büyüklükte onun üstünde sadece Allah vardır.

⁵ Hristiyanların peygamberleri hakkında iddia ettikleri şeyi (ilahlık vasfını) bir kenara bırak; bunun dışında onun hakkında dilediğin kadar övgüde bulun ve dilediğin kadar yücelt.

⁶ Her türlü ayıp ve kusurdan arınmış olarak yaratıldın; sanki tam da kendi istediğin şekilde yaratılmış gibisin.

herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

- Açıl, B. (2023). Allegorical narratives from Hüsn ü Dil to Hüsn ü Aşk. *Routledge Handbook on Turkish Literature*.
- Açıl, B. (2009). Osmanlı mesnevîlerinde anlatıcı olarak gelenek: Hüsn ü Aşk Örneği. *Kritik* (3), 148-165.
- Enginün, İ. (2000). Şeyh Galip'in bugüne etkisi. *Araştırmalar ve Belgeler*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 117-136.
- Gadamer, H.-G. (2004). Truth and method (çev. J. Weinsheimer & D. G. Marshall). London: Continuum.
- Gözütok, M. A. (2020). Yazımdan yayıma Hüsn ü Aşk'ın serencâmı - II. *Türkiyat Mecmuası*, 30(2), 531-562.
- Gözütok, M. A. (2020). Yazımdan yayıma Hüsn ü Aşk'ın serencâmı - I. *Journal of Turkish Language and Literature*, 60(1), 263-288.
- Gözütok, M. A. (2025). İlhamdan inşaya: kurgusal ve estetik açıdan Hüsn ü Aşk'ın telif süreci. *Journal of Turkish Language and Literature*, 65(2), 415-433.
- Gündoğdu, S. (2021). Hüsn ü Aşk'ta edebîlik ve alegori sorunu. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 26(26), 303-333.
- Holbrook, V. R. (2017). Hüsn ü Aşk'ın arkeolojisi- I. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 41-50.
- İnal, İ. M. K. (1898). Hüsn ü Aşk'a Dâir. *Resimli Gazete*, 63, 749-750.
- İnce, M. (2018). Vladimir Propp'un yapısal anlatı çözümleme yöntemi ışığında Hüsn ü Aşk mesnevi'sinin yapısal yönden incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 81-95.
- Kant, I. (2006). *Yargı gücünün eleştirisi* (çev. A. Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Kavalcı, T. (2017). Üç önemli kuramcı üzerinden alımlama estetiğinin incelenmesi ve bir uygulama. *Söylem Filoloji Dergisi*, 2(1), 52-74. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.286808>.
- Kılıçarslan, V. (2021). *Yeni Türk şiirinde Şeyh Galib esintisi* (Doktora tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Moran, B. (1994). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tanpınar, A. H. (2010). *XIX. asır Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tatar, B. (2001). Hans-Georg Gadamer ve 'Hakikat ve Yöntem' (Wahrheit Und Methode) adlı eseri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12(12-13), 277-306.
- Thiselton, A. C. (2006). *Thiselton on hermeneutics: The collected works and news essays of Anthony Thiselton*. Hampshire: Ashgate Publishing.
- Tülücü, S. (2011). Şeyh Galib hakkında bazı bibliyografik notlar. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (36), 253-263.
- Yalap, H., & Akay, A. (2024). Hüsn ü Aşk üzerine bir bibliyografya denemesi. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 106-119.

EXTENDED ABSTRACT

This article examines İbnülemin Mahmut Kemal İnal's 1898 essay "Hüsn ü Aşk'a Dâir," published in *Resimli Gazete*, as a deliberate and theoretically significant interpretive intervention rather than a conventional panegyric (takriz). While the essay appears at first glance to be a celebratory appreciation of Şeyh Gâlib and his masterpiece Hüsn ü Aşk, a closer reading reveals that it constitutes a conscious attempt to re-establish the aesthetic and cultural legitimacy of classical Ottoman poetry within the changing intellectual climate of the late Ottoman period. The study argues that İbnülemin's text is not merely an act of literary admiration but a normative proposal concerning how tradition should be read, interpreted, and defended under the epistemological and aesthetic pressures of modernity.

Completed in 1797, *Hüsn ü Aşk* is widely regarded as the culminating text of eighteenth-century Ottoman aesthetic and Sufi thought. With its intricate allegorical structure, dense symbolic language, and refined poetic diction, the mesnevi represents the apex of the classical Ottoman poetic imagination. However, from the Tanzimat era onward, classical poetry increasingly became the object of criticism. Reformist intellectuals questioned its relevance, accusing it of artificiality, excessive ornamentation, and detachment from social reality. In this shifting literary paradigm, works such as *Hüsn ü Aşk* were often perceived as relics of a closed aesthetic system rather than as living texts capable of renewed meaning. İbnülemin's

intervention must be situated precisely within this transitional moment, when the authority of the classical canon was no longer self-evident.

The article approaches İbnülemin's interpretive strategy through the combined frameworks of philosophical hermeneutics and reception aesthetics. Drawing particularly on the concepts of "effective history" (Wirkungsgeschichte) and the "fusion of horizons" developed by Hans-Georg Gadamer, as well as the reader-response theory articulated by Wolfgang Iser, the study situates İbnülemin's essay within broader theoretical debates about meaning, historicity, and interpretation. It demonstrates that İbnülemin exhibits a distinctly hermeneutic awareness: he insists that the meaning of *Hüsn ü Aşk* cannot be grasped through literal or anachronistic readings divorced from its symbolic and Sufi horizon. For him, misunderstanding arises not from the opacity of the text but from the inadequacy of the reader's historical and cultural consciousness.

In this respect, İbnülemin's thought resonates strongly with Gadamer's claim that understanding is not a methodological reconstruction of an original intention but an event shaped by history and tradition. İbnülemin repeatedly emphasizes that the subtleties (dekâyık-ı edebiyye) and philosophical truths (hakâyık-ı hikemiyye) of the work reveal themselves only through sustained and repeated engagement. Meaning is thus not a static property embedded within the text; it unfolds gradually within a historically situated act of reading. This conception aligns with the hermeneutic insight that interpretation is conditioned by the interpreter's horizon.

Yet the study also argues that İbnülemin's position diverges from a fully dialogical hermeneutic model. Whereas Gadamer's "fusion of horizons" presupposes a reciprocal interaction between past and present, İbnülemin accords clear normative priority to tradition. The modern reader is invited not to negotiate with the classical text on equal footing but to adjust his or her perspective to the symbolic universe of the tradition. Interpretations that disregard the Sufi and allegorical framework of *Hüsn ü Aşk* are dismissed as products of ignorance rather than as legitimate alternative readings. Consequently, although İbnülemin acknowledges the historicity of meaning, he circumscribes interpretive plurality within the ontological primacy of the classical tradition. His hermeneutic sensitivity is thus accompanied by a conservative impulse.

Reception theory further illuminates this dual structure. From the perspective of reader-response criticism, literary meaning is realized through the active participation of readers who fill textual "gaps." İbnülemin implicitly presupposes such readerly activity when he stresses that deeper layers of meaning become apparent through attentive rereading. However, he simultaneously constructs an ideal reader—one who possesses the requisite aesthetic refinement and spiritual training to apprehend the symbolic density of the text. Not every reader is equally competent; interpretive authority remains tethered to cultural literacy and Sufi sensibility. In this sense, the openness of meaning is acknowledged but normatively regulated.

A central polemical episode analyzed in the article concerns the controversial phrase "Sânî-i Hudâ" in *Hüsn ü Aşk*. Critics had objected to the expression on theological grounds, interpreting it in a literal and potentially heterodox manner. İbnülemin forcefully rejects such readings, arguing that symbolic and metaphorical language must be understood within its rhetorical and mystical context. This defense exemplifies his broader epistemological stance: literalism divorced from tradition produces distortion. The debate over a single phrase thus becomes emblematic of a larger confrontation between symbolic hermeneutics and modern rationalist reductionism.

Another crucial dimension of İbnülemin's essay is the inseparability of aesthetics, morality, and culture. For him, literature is not an autonomous sphere governed solely by formal criteria. Rather, it participates in the ethical refinement (tehziib-i ahlâk) and spiritual cultivation of the individual. In this holistic vision, *Hüsn ü Aşk* is at once a literary masterpiece and a Sufi text; the distinction between "poetry" and "mysticism" is secondary to their shared function in sustaining cultural continuity. This integrated approach stands in implicit contrast to emerging modern

doctrines of “art for art’s sake,” which tended to detach aesthetics from moral and communal concerns.

Ultimately, the article concludes that “Hüsni ü Aşk’a Dâir” should be recognized as a theoretically rich document that crystallizes the tension between modernity and tradition in the late Ottoman intellectual sphere. İbnülemin does not reject modern consciousness outright; he acknowledges the historical mediation of meaning and the necessity of interpretation. However, he seeks to anchor this interpretive dynamism within the enduring authority of the classical Sufi tradition. His essay thus occupies an intermediate position between hermeneutic openness and normative conservatism.

By foregrounding the interpretive and theoretical dimensions of İbnülemin’s text, this study contributes to a more nuanced understanding of how classical Ottoman literature was defended and re-signified during the modernization process. It proposes that *Hüsni ü Aşk* functions in İbnülemin’s discourse not merely as a canonical artifact but as a living site where questions of cultural legitimacy, historical continuity, and aesthetic value converge. In doing so, the article demonstrates that the late Ottoman debate over classical poetry was not only a matter of taste but also a profound inquiry into the conditions of meaning itself.